מראי מקומות- עבודה זרה נ"ג

א) **אבל עובד כוכבים דנפשי' מבטל-** כ' **ההגהות אשר"י** (בסי' ב') **מרשב"ם** בשם **רש"י**, דהיכא דיש לישראל שותפות בע"ז עם הגוי, מבטל הגוי חלקו אבל לא חלק ישראל, וא"כ משהוברר חלקו של עכו"ם, הרי הוא מותר בהנאה, דהא בטלי', ואפי' למאן דלית לי' ברירה בעלמא, הכא אמרי' יש ברירה, דכל איסורי עבודת כוכבים דרבנן נינהו. וע' **בשער המלך** (גירושין ג', ד', ד"ה ועיין בהגהות [עמ' תקמב בהוצאת מ"י]) שהק' דהא איסור הנאה מדאורייתא הוא דאין לו ביטול, ונלמד מהא דכתי' ושם בסתר. ועוד הק' מהא דאי' לעיל (מז:) דאבניו ועציו וכו' מטמאין כשרץ, ופרש"י משום דאין ברירה, ואע"ג דמדרבנן הוא, בע"ז החמירו, וא"כ איך אמרי' כאן דיש ברירה משום דמדרבנן הוא, הא אפי' אם מדרבנן הוא, בע"ז החמירו. **וע"ע ברמב"ן** שהק' דמה מהני ביטול דנפשי', הא מיתסרא משום חלקו של ישראל, וקיי"ל דבדאורייתא אין ברירה, וכ"ש באיסורי ע"ז. ואין לומר דיחלוקו בדמי', דא"כ אפי' בלא ביטול נמי של נכרי יהי' מותר, דהא דמי ע"ז ביד גוי נינהו, ומותרין. והביא הרמב"ן בשם מי שתי' (וכן תי' **הריטב"א**) דמיירי כגון דלאחר שביטל הגוי חלקו, נתנו לישראל אחר, דאז יכול הישראל למכור חלקו, שהרי כבר בטל חלקו של נכרי בכל מקום שהוא, ואם לא בטל, הו"ל דמי ע"ז ביד ישראל ואסורין, וכ' הרמב"ן דאינו נכון. ולכן הוא כ' ליישב דמשכחת לה כגון דידוע חלקו של ישראל, ביד או ברגל, בכסף או נחושת, כסף לזה ונחושת לזה, ולכן אי"צ להא דברירה כלל.

ב) **רק בפניה, השתין בפניה, וכו'-** כ' **הריטב"א** דדוקא נקט כי האי לישנא שעשה כן לפי שעה, אבל אם עושה כן תדיר ודאי בטלה, ולהכי לא קתני רוקק, משתין, אלא רק, השתין.

ג) **מכרה או משכנה, רבי אומר ביטל-** כ' **הריטב"א** בשם **הרמב"ן** דמשכנה היינו דומיא דמכרה, דהיינו שהרהינה אצלו והגיע זמן ולא פדאה, א"נ שנשתקעה אצלו, הא לאו הכי, אפי' רבי מודה דלא בטלה.

ד) **כי לא חיסרה במאי ביטלה-** פי' **הר"י מלוניל** קו' הגמ', ליהוי פחסה כמו רק בפניה דלא בטלה, ומשני כגון שפחסה בפניה, כגון שבטל צורת פניה, הלכך אע"ג דלא חסרה בטלה (אבל אם פחסה בשאר אברים לא מהני).

ה) **ח"א מח' בצורף עכו"ם- פרש"י** דסתם לוקחי מתכות צורפים הם. וכ' **תוס'** דצורף דישראל לאו דוקא אבל צורף דעכו"ם דוקא (ומרש"י משמע דשניהם לאו דוקא), והוכיח כן מהא דהק' הגמ' מהלוקח גרוטאות, ואי בשאינו צורף ודאיי אסור, א"כ מה הק' מלוקחי גרוטאות, לימא דמיירי במי שאינו צורף. וע' **ברמב"ן** שהביא מש"כ רש"י דצורף דהכא לאו דוקא, והק' עליו דאם מיירי במי שאינו צורף, א"כ הו"ל כמכרה לעבודה, ולכ"ע ודאי יהי' אסור.

ו) **חד אמר מחלוקת בצורף עכו"ם, וכו'-** פי' **הרמב"ן**, דללישנא קמא דס"ל דנח' אפי' במכרה לגוי, י"ל דס"ל לרבנן דכיון דהלוקח גופי' פלח לע"ז, א"כ מימר אמר דכיון דדמיה יקרין, אף דצורף הוא, מ"מ חס עליה ולא שברה. אבל בצורף ישראל, כיון דצורף הוא ואיהו לא פלח לע"ז, מסתמא לקחה כדי לבטלה. ולישנא בתרא ס"ל דאף בצורף ישראל מחלוקת, דכיון דדמיה יקרים, לא מסיק אדעתי' לבטלה.

ז) **אע"פ שלא נתן מעות משך, יחזיר- פרש"י**, דאף דמשך הגרוטאות, מ"מ אינם קונים לו, דמקח טעות הוא, כיון דלא ידע דהי' ע"ז ביניהם. וע' **בהג' מהרש"ם** דהביא מה שהק' **השואל ומשיב**, דהא גרוטאות דרכן בהגבהה, וא"כ לא מהני משיכה, ותי' ע"פ מש"כ **התוס' חדשים** בדמאי, דלחומרא קנה במשיכה גם בדבר שדרכו בהגבהה.

ח) **אם משנתן מעות משך, יוליך לים המלח- פרש"י**, יוליך הנאה לים המלח. העיר **הפורת יוסף** דתיבת "הנאה" ליתא בגמ', וכ' דלכאו' צ"ע איך יכול רש"י לפרש כן, דלכאו' משמע דיכול ליהנות מהע"ז עצמה ורק לזרוק ההנאה לים המלח, הרי כאן ודאי צריך להוליך העבודת כוכבים עצמה לים המלח, דהא אין פדיון להע"ז עצמה. וכ' דאפשר דרש"י בא לומר דמלבד עצם הע"ז, צריך להוליך גם הנאת העסק לים המלח.

ט) **שאני התם דאדעתא דגרוטאות זבין- פי' הריטב"א**, שאף המוכר לא הוה יודע שהי' בהן ע"ז, אבל מאן דמותיב לה הוה ס"ד דלוקח הוא דלא ידע בהו, וכדקתני ומצא בהם ע"ז, אבל מוכר מסתמא יודע הוא מה שמכר, ומ"מ לא בטלם.

י) **מכדי, ירושה היא להם מאבותיהם- ע' בתוס' בר"ה** (יג. ד"ה ולא) שכ' דאע"ג דירושה היא להם מאבותיהם, מ"מ יש לנכרי מה שזרע הוא, ומה שהגמ' כאן דן באשרות דא"י, היינו משום האשרות שמדורות הראשונים (ולא האשרות שזרעו העובדי ע"ז עצמן). ותמה עליו **הטורי אבן** שם, אדרבה, הרי מבואר בסוגיין דודאי לא הי' צריך לשרוף האילנות שהיו שם מקודם, משום דהיו שם קודם אברהם, ולא היו של ישראל, והי' סגי להם בביטול. וע"ש מש"כ ליישב, וע"ע בקו"א שם, ו**במצפה איתן** בר"ה שם.

יא) **ואי משום הנך דמעיקרא, בביטולא בעלמא סגי להו- הקי' הרמב"ן**, הא אף דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מ"מ ע"י מעשה יכול לאסור דבר שאינו שלו, וא"כ אולי אסרו האילנות ע"י מעשה. ותי' דר' יהודה ס"ל כמ"ד דאף ע"י מעשה אינו יכול לאסור. ועוד תי' דאע"ג דקיי"ל דע"ז של גוי שבא ליד ישראל אין שייך בה ביטול, מ"מ שאני הכא, דשל ישראל הי', והגוים עבדו אותם על כרחן של הישראלים, וא"כ קנו אותם בגזילה, ונעשו שלהם לענין איסורא, הלכך דינה כע"ז של נכרי לגמרי, ויש לה ביטול קודם שלקחוה מהן. ועוד תי' דמדאורייתא רק ישראל העובד ע"ז אין לע"ז זה ביטול, אבל מה שעובד הגוי ע"ז ואח"כ נתנו או מכרו לישראל, מעיקר הדין יש לה ביטול, ורק מטעם גזירה אין לה ביטול (וקרא מיירי קודם הגזרה). ו**הראב"ד** תי' דכל דבר של רבים אפי' עשה בו מעשה אינו נאסר, וע' ברמב"ן שהק' מנ"ל זה.

יב) **בביטולא בעלמא סגי להו- הק' הריטב"א** (סוד"ה מכדי), איך סגי לי' בביטול, הא כבר זכו בו ישראל קודם ביטול, והו"ל ע"ז של גוי דישראל קנאו אח"כ, ולא מהני בה ביטול. ותי' דמה שלא שייך שם ביטול היינו מדרבנן, ומדאורייתא רק מה שעובד הישראל עצמו או ע"י שלוחו לא שייך בה ביטול.

יג) **וכי אתו גוים, שליחותא דידהו עבדי- כ' התוס' רי"ד** דראה מקשים דהא קיי"ל דאין שליחות לגוי, וגם אין שליח לדבר עבירה, וא"כ איך מהני שליחות כאן. ותי' דמה דאמרי' אין שליח לדבר עבירה, היינו רק לומר שלא יתחייב שולחו, וגם מה דאמרי' דאין שליחות לגוי, היינו לומר שיהא הוא חשוב כהגוי או הגוי חשוב כמותו, אבל שליחות דהכא אינו אלא הוכחה בעלמא דברצונו הוא עובדה, והוא מרשהו, ולא מישתרי משום דהוי דבר שאינו שלו.

יד) **מאן מוכח- העיר בשו"ת חתם סופר** (ו', ח', ד"ה ומ"ש) לשי' **הרמב"ם** דספק דאורייתא לקולא מן התורה, א"כ מן התורה כל אילן מותר מספק, וא"כ למה אמרי' דצריך לשרוף האילנות. ותי' דכיון דכל האילנות שהיו שם בשעת העגל נאסרו בודאי, א"כ הרי איקבע איסורא, ובכה"ג אף הרמב"ם מודה דמספק צריכין להחמיר.

טו) **עבודת כוכבים שהניחוה עובדיה בשעת שלום מותרת- העיר הריטב"א**, לימא דסבר הגוי דאי גוי משכח לה פלח לה, ואי ישראל משכח לה, איידי דדמיה יקרים זבוני מזבין לה. ותי' דלא אמרי' כן אלא בגניבה ומכירה, שיוצאה ממנו בעל כרחו, ולא במה שמניחו לדעתו, דכיון דלא חייש למשקלה, זילא בי' ומיאש אפי' מאיסורה, ומבטל לה.

טז) **והולכים בדרך אחרת- ע' בתוס'**, ומבואר מפירושו דמיירי דהמלך באמת לא הלך

בדרך זה, וכל הצד לאוסרו הוא משום דהכומרים עבדו הע"ז על דעת שילך המלך כאן, ובאמת לא הלך כאן. אבל ע' **בריטב"א** שהבין ב**פרש"י** דבאמת המלך הלך כאן, אלא דמכאן ולהבא מניח דרך זה והלך בדרך אחרת, ונמצא דכל העבודה כאן הי' בדרך עראי, ולכן לאחר שנגמר לעובדה הרי הוא מותרת.

יז) **בימוס שנפגם אסור, וכו'-** פי' ה**ריטב"א** בשם **רש"י** דמיירי שנפגם כל שהוא, וכ' דלפי זה צ"ל דמיירי שהפגימה הי' במקום הנראה לעין, דאי לא, דלמא לא חזיי' גוי לבטלה (למ"ד דמותר). אבל הביא מה**ראב"ד** דפירש דמיירי בבימוס שנפגם רובו, אבל אם נפגם מקצתו, אינו יכול לבטלו.

יח) **אבל הני שקלי להאי ומייתו בימוס אחרינא-** ע' ב**ריטב"א** שהביא בשם ה**רשב"א**, להק' על שי' **רש"י** לעיל (מז:) דס"ל דהבימוס עצמו נעבד, א"כ מה לי ע"ז, מה לי בימוס. ותי' דלא כל הבימוסין נעבדין, דבימוס שאין גוף הע"ז מונח עליו, אלא שעובדין לגג או לחמה ולמזלות, אינו נעבד, והרי הוא משמשין.